

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՈՒ
ՊԱՏՈՒԹՅԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ 1901/B04. Պետության և իրավունքի տեսություն -2.

Որակավորման
աստիճան՝

բակալավրի կրթական ծրագիր

Կազմեց՝

ԵՊՀ պետության և իրավունքի տեսության ու պատմության
ամբիոնի վարիչ, իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Վաղարշյանը

ԵՊՀ հրատարակչություն
ԵՐԵՎԱՆ – 2016

ԾՐԱԳՐԻ ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1901/B04. Պետության և իրավունքի տեսություն - 2. (5 կրեդիտ)

Շաբաթական 4 ժամ (32 դասախոսություն, 32 սեմինար, 86 ինքնուրույն աշխատանք)

2-րդ կիսամյակ, եզրափակիչ գնահատումով դասընթաց,

Նպատակը և խնդիրները.

Պետության և իրավունքի տեսությունը հիմնարար, համատեսական, մեթոդաբանական իրավական գիտություն է պետության և իրավունքի ծագման, զարգացման և գործառնությունների ամենից ընդհանուր և հիմնական օրինաչափությունների մասին: Որպես մեթոդաբանական, հենքային գիտություն պետության և իրավունքի տեսությունը մշակում է ճանաչողության ընդհանուր մեթոդները և սկզբունքները, ինչպես նաև իրավագիտության կատեգորիաների և հասկացությունների համակարգը: Պետության և իրավունքի տեսության որպես դասընթացի նպատակը գիտական հետազոտության արդյունք համարվող տեսական նյութը սովորողին մատչելի ձևով շարադրելն է:

Դասընթացի *ուսումնական նպատակն է* ուսանողին սովորեցնել պետության և իրավունքի ծագման, գործողության, զարգացման հիմնական և ընդհանուր օրինաչափությունները, իրավագիտության մեթոդաբանական հիմունքները, նախապատրաստել մնացած իրավական դասընթացները յուրացնելուն:

Դասընթացի խնդիրներից են՝

Պետության և իրավունքի տեսության որպես դասընթացի ավանդման արդյունքում սովորողը յուրացնում է տեսության մշակած հիմնական սկզբունքները, դրույթները, գաղափարները, որոնք արդեն մեծամասամբ հանրաճանաչ են: Պետության և իրավունքի տեսությունը որպես դասընթաց իրավաբանական կրթության ոլորտում կատարում է հետևյալ խնդիրները և գործառնությունները.

1) սովորեցնում է պետական և իրավական ընդհանուր օրինաչափությունները, իրավագիտության մեթոդաբանական հիմունքները,

2) օգնում է յուրացնելու կարևոր պետական և իրավական հասկացությունները, եզրույթները, այլ կերպ ասած, իրավաբանական լեզուն,

3) նախապատրաստում է ուսանողին մնացած իրավական դասընթացները յուրացնելուն, հանդես գալով որպես հիմք և նախադրյալ իրավագետի հետագա կրթական գործընթացի համար,

4) ձևավորում է մասնագիտական արհեստավարժություն՝ գործնական ունակություններ և հմտություններ վերլուծելու պետաիրավական կոնկրետ երևույթները, ճիշտ կիրառել ստացված տեսական գիտելիքները,

5) ձևավորում է իրավական աշխարհայացք և կողմնորոշում^a դնելով մասնագետի իրավական մշակույթի հիմքերը:

Կրթական վերջնաարդյունքները.

Դասընթացի հաջող ավարտին ուսանողը.

1. կսովորի իրավագիտության մեթոդները, պետաիրավական ընդհանուր օրինաչափությունները,

2. կյուրացնի իրավագիտական լեզուն,

3. ձեռք կրերի մասնագիտական արհեստավարժություն, (պետաիրավական երևույթների վերլուծում, տեսական գիտելիքների կիրառում),
4. ձեռք կրերի իրավական աշխարհայացք, մասնագիտական իրավական մշակույթ:

Քննությունների անցկացման ձևերը և գնահատման չափանիշները

Նախատեսված 2 ընթացիկ քննություններն անցկացվում են գրավոր յուրաքանչյուրը 4 միավոր առավելագույն արժեքով: Հարցատոմսը՝ պարունակում է առաջադրանքներ: Միավորների քայլը 1:

Առաջին ընթացիկ քննությունը ներառում է դասընթացի 1-11 թեմաները, իսկ երկրորդը՝ 12-21:

Եզրափակիչ քննությունը գնահատվում է առավելագույնը 10 միավոր: Հարցատոմսը պարունակում է 4 տեսական հարց, յուրաքանչյուրը 2.5 միավոր արժեքով:

ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԹԵՄԱ 1. ԻՐԱՎԱՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Իրավահասկացողություն կատեգորիան և դրա բաղադրատարրերը. սուբյեկտ, օբյեկտ, բովանդակություն:
2. Իրավունք հասկացության բազմազանությունը և տիպաբանությունը:
3. Իրավահասկացողության լեգիտատական-նորմատիվային տիպը և դրա վարկածները: Իրավահասկացողության լեգիտատական-նորմատիվային տիպի առավելությունները և թերությունները:
4. Իրավահասկացողության իրավաբանական տիպը և դրա վարկածները: Իրավահասկացողության իրավաբանական տիպի առավելությունները և թերությունները:
5. Իրավահասկացողության բովանդակային, ձևական և խառը տիպերը:
6. Իրավական մտածողության իդեալիստական և դրական տիպերը:

Հարցեր 1-6 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. ինտերակտիվ ելույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ ելույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 1-6-Ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 2. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ

(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Իրավունքի սկզբունքներ. հասկացությունը, տեսական ու գործնական նշանակությունը: Իրավունքի սկզբունքների դասակարգումը:
2. Համաիրավական սկզբունքների շրջանակը և բովանդակությունը. սոցիալական ազատություն, իրավունքի և օրենքների գերակայություն, ժողովրդավարություն, իրավահավասարություն, օրենքի առջև բոլորի հավասարություն, արդարություն, մարդասիրություն, իրավունքների և պարտականությունների միասնություն, իրավական օրինականություն, հարկադրանքի և համոզման գուցակցում:
3. Իրավունքի գործառույթները. հասկացությունը և տեսակները: Իրավունքի համասոցիալական գործառույթները:
4. Իրավունքի զուտ իրավական գործառույթները. կարգավորիչ /ստատիկ և դինամիկ/, պահպանական և գնահատողական:

Հարցեր 1-4 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 1-4-Ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 3. ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Հասարակական նորմեր (սոցիալական և տեխնիկական). հասկացությունը, հատկությունները, փոխկապվածությունը: Տեխնիկական նորմերի կարգավորման առարկան:
2. Սոցիալական նորմեր. հասկացությունը, կարգավորման առարկան, միասնությունը:
3. Սոցիալական նորմերի դասակարգումը. իրավական, բարոյական, կրոնական, քաղաքական, էսթետիկական, սովորութային, կորպորատիվ:
4. Իրավունքի և այլ սոցիալական նորմերի ընդհանրությունները և տարբերիչ հատկությունները:
5. Իրավունքի և բարոյականության հարաբերակցությունը /միասնությունը, տարբերությունը, փոխգործողությունը, հակասությունները/: Բարոյական գնահատականներն ու արժեքներն իրավունքում:

Հարցեր 1-3 անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 4-5 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի 4-5 և մնացած հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 4. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԵՐԸ

(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Իրավական հայեցակարգերը:
2. Բնական-իրավական հայեցակարգի բնութագիրը, առավելությունները և թերությունները:
3. Մարքսիստական իրավական հայեցակարգի բնութագիրը, առավելությունները և թերությունները:
4. Իրավունքի պատմական հայեցակարգի բնութագիրը, առավելությունները և թերությունները:
5. Իրավունքի նորմատիվիստական հայեցակարգի բնութագիրը, առավելությունները և թերությունները:
6. Իրավունքի հոգեբանական հայեցակարգի բնութագիրը, առավելությունները և թերությունները:
7. Իրավունքի սոցիոլոգիական հայեցակարգի բնութագիրը, առավելությունները և թերությունները:

Հարցեր 1-3 անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՝ ը դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 4-7 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի 4-7 և մնացած հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 5. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՁԵՎԵՐԸ (ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ)

(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Սոցիալական նորմերի ձևերը և իրավունքի աղբյուր կամ ձև հասկացությունները: Իրավունքի ձևերի դասակարգումը:
2. Իրավական սովորույթ, իրավական (դատական) նախադեպ: Իրավունքի կրոնական աղբյուրները: Միջազգային իրավունքի ազդեցությունը ազգային իրավական համակարգերի վրա:
3. Նորմատիվ իրավական ակտեր. հասկացությունը, հատկանիշները: Նորմատիվ ակտերի տեսակները ըստ իրավաբանական ուժի, ըստ գործողության ծավալի և բնույթի, ըստ իրավաստեղծ հիմնական սուբյեկտների:
4. Օրենքներ. հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները: Սահմանադրությունը որպես պետության հիմնական օրենք:
5. Ենթաօրենսդրական նորմատիվ ակտեր. հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները ըստ հրապարակման սուբյեկտների և գործողության ոլորտների:
6. Իրավունքի աղբյուրները ՀՀ-ում: Իրավունքի աղբյուրների ու իրավական կարգավորման միջոցների հարաբերակցությունը և հասարակական հարաբերությունների կարգավորման ստորակարգությունը:

Հարցեր 1-5 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարց 6 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են հիմնահարցը:

ԹԵՄԱ 6. ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավական գործողությունը և դրա գործողության սահմանների հիմնահարցերը:
2. Ժամանակի ընթացքում նորմատիվ իրավական ակտի գործողության հիմնախնդիրը:
3. Նորմատիվ իրավական ակտերի գործողության մեջ մտնելու պահը:
4. Նորմատիվ իրավական ակտի հետադարձ ուժը:
5. Նորմատիվ իրավական ակտի ժամանակի ընթացքում գործողությունը, դրա դադարման հիմքերը և հետևանքները:
6. Նորմատիվ ակտերի գործողությունը տարածության մեջ և ըստ անձանց շրջանակի:

Հարցեր 1-2 և 4 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 3, 5, 6 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 7. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՆՈՐՄ

(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Իրավունքի նորմի հասկացությունը և հատկանիշները: Իրավունքի նորմի տրամաբանական կառուցվածքը. հիպոթեզ, դիսպոզիցիա, սանկցիա:

2. Իրավունքի նորմի կառույցի տարրերի հիմնախնդիրը: Իրավունքի նորմի և նորմատիվ իրավական ակտի հոդվածի հարաբերակցությունը: Իրավունքի նորմի շարադրման եղանակները:
3. Հիպոթեզների տեսակները ըստ որոշակիության, ըստ ծավալի, ըստ շարադրման եղանակի:
4. Դիսպոզիցիաների տեսակները ըստ շարադրման եղանակի, ըստ ամրագրված վարքագծի կանոնի որոշակիության աստիճանի:
5. Սանկցիաների տեսակները. ըստ որոշակիության աստիճանի, ըստ իրավախախտման նկատմամբ ռեակցիայի բնույթի, ըստ իրավախախտի համար անբարենպաստ հետևանքների բնույթի:
6. Իրավունքի նորմերի տեսակները: Իրավունքի նորմերի դասակարգման նշանակությունը: Իրավունքի նորմերի դասակարգման չափանիշները:
7. Կարգավորիչ իրավական նորմերի տեսակները: Իմպերատիվ (կատեգորիկ) և դիսպոզիտիվ իրավական նորմեր: Մասնագիտացված իրավական նորմերի տեսակները:
8. Իրավական նորմերի տեսակները ըստ կարգավորիչ գործողության ոլորտի և ծավալի, ըստ անձանց շրջանակի, ըստ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաբանական ուժի և դրանք հրապարակող պետական մարմինների իրավասության:

Հարցեր 1-4, 7 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 5-6, 8 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում այդ և թեմայի մնացած հարցերը:

ԹԵՄԱ 8. ԻՐԱՎԱՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ: ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԱԿՏԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ԵՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱ

(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Իրավակազմավորում և իրավաստեղծագործություն: Իրավաստեղծագործության հատկանիշները:
2. Իրավաստեղծագործության սկզբունքները:
3. Իրավաստեղծագործության տեսակները ըստ սուբյեկտների: Սանկցիավորում:
4. Օրինաստեղծագործության հասկացությունը, հիմնական փուլերը:
5. Նորմատիվ ակտերի համակարգումը. հասկացությունը, տեսակները: Ինկորպորացիա, կոնսոլիդացիա, կոդիֆիկացիա:
6. Օրենսդրության մասնագիտացումը և միասնականացումը: Օրինաստեղծագործության կոմպյուտերիզացիան:

7. Իրավաստեղծ իրավաբանական տեխնիկա: Միջոցները, կանոնները և հնարքները, որպես իրավաբանական տեխնիկայի տարրեր:

8. Օրենսդրական տեխնիկայի կանոններ: Իրավական ակտերի լեզուն: Իրավական ակտերի կառուցվածքը, ընդունման օրը, հերթական համարը, բնույթի նշագրումը, վերնագիրը, մասերը: Իրավաբանական հասկացությունների կիրառումը իրավական ակտերում: Հղումների կիրառումը իրավական ակտերում:

Հարցեր 1-5 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 7-8 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեման և նշված հարցերը:

ԹԵՄԱ 9. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ (2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Իրավունքի համակարգի հասկացությունը, հատկանիշները: Իրավունքի համակարգի և իրավական համակարգ:

2. Իրավական կարգավորման առարկան և մեթոդը: Իրավական կարգավորման մեթոդ. բաղադրատարրերը, տեսակները: Իրավական կարգավորման մեթոդների ներգործության եղանակները: Իրավունքի ճյուղի իրավական կարգավորման ռեժիմ:

3. Իրավունքի համակարգի հիմնական տարրերը: Ժամանակակից իրավունքի համակարգի հիմնական ճյուղերը: Իրավունքի ինստիտուտ. հասկացությունը և տեսակները:

4. Նյութական և վարույթային իրավունք: Իրավաբանական վարույթների տեսակները: Հանրային և մասնավոր իրավունք: Ազգային և միջազգային իրավունք:

5. Իրավունքի համակարգի և օրենսդրության համակարգի հարաբերակցությունը:

Հարցեր 1-5 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և

իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 1-5-Ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 10. ԱՐԴԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐԸ (ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԸ)

(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Հասարակության իրավական համակարգը. հասկացությունը և կառուցվածքը: Իրավունքը և իրավական համակարգը:
2. Իրավական համակարգերի դասակարգումը:
3. Ռոմանագերմանական և անգլասաքսոնական իրավական ընտանիքների բնութագիրը: 4. Սոցիալիստական իրավական ընտանիքի բնութագիրը:
5. Կրոնական և սովորույթային իրավական ընտանիքների բնութագիրը:
6. Ազգային և միջազգային իրավունք: Արդի պետական և իրավական համակարգերի էվոլյուցիան և հարաբերակցությունը:

Հարցեր 1-2 անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլոյթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՝ ը դիրքորոշում. համառոտ էլոյթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 3-6 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են նշված և թեմայի մնացած հարցերը:

ԹԵՄԱ 11. ԻՐԱՎԱԳԻՏԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹ

(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Իրավագիտակցության հասկացությունը, կառուցվածքը:
2. Իրավագիտակցության տեսակները և մակարդակները:
3. Իրավունքի և իրավագիտակցության փոխգործողությունը: Իրավագիտակցության ներթափանցումը իրավական կարգավորման կառույցակարգ:
4. Անհատական և հասարակական իրավական մշակույթ հասկացությունները: Անհատի իրավական մշակույթի կառուցվածքային տարրերը: Իրավամշակութային անձ: Անհատի իրավական մշակույթի մակարդակները. հետերոնոմ և ավտոնոմ:
5. Հասարակության իրավական մշակույթ. հասկացությունը, կառուցվածքային տարրերը, բնութագրական գործոնները: Իրավական նիհիլիզմ և իրավական իդեալիզմ:
6. Իրավական դաստիարակությունը, որպես անհատի իրավական սոցիալիզացման հիմնական միջոց: Իրավական դաստիարակության գործընթացի բաղադրատարրերը:

Հարցեր 1-4 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի ը դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 5-6 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են նշված և թեմայի մնացած հարցերը:

ԹԵՄԱ 12. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Իրավահարաբերություններ. հասկացությունը, հատկանիշները, կառուցվածքը:
2. Իրավահարաբերությունների ծագման նախադրյալները. նյութական և իրավաբանական: Իրավունքի նորմի և իրավահարաբերության հարաբերակցությունը:
3. Իրավաբանական փաստերի հասկացությունը և դասակարգումը:
4. Իրավունքի սուբյեկտների հասկացությունը և տեսակները:
5. Իրավասուբյեկտություն, հասկացությունը, տարրերը, տեսակները:
6. Սուբյեկտիվ իրավունք և իրավական պարտականություն. հասկացությունը և կառուցվածքը:
7. Իրավահարաբերությունների օբյեկտները. հասկացությունը և տեսակները:
8. Կանխավարկածները իրավունքում: Իրավաբանական ֆիկցիաներ:
9. Իրավահարաբերությունների տեսակները՝ ըստ իրավական կարգավորման առարկայի, ըստ բնույթի, ըստ գործառութային դերի, ըստ մասնակիցների քանակի, ըստ տևողության, ըստ կողմերի որոշակիության աստիճանի:

Հարցեր 1-9 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի ը դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 1-9-Ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 13. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Իրավունքի կենսագործում հասկացությունը: Իրավունքի կենսագործումը և իրականացումը:
2. Իրավունքի իրականացման անմիջական ձևերը. իրավունքի նորմի պահպանումը, իրավունքի նորմի կատարումը, սուբյեկտիվ իրավունքի օգտագործումը:
3. Իրավունքի նորմերի կիրառումը. հասկացությունը, բնութագրական գծերը, փուլերը:
4. Իրավունքի նորմերի կիրառման ակտեր. հասկացությունը, հատկությունները, տեսակները: Նորմատիվ ակտերի տարբերությունը իրավունքի կիրառման ակտերից:
5. Իրավունքի բացերը. հասկացությունը և դրանց վերացման ու հաղթահարման եղանակները: Իրավունքի անալոգիա և օրենքի անալոգիա:
6. Իրավաբանական կոլիզիաները. հասկացությունը տեսակները: Կոլիզիաների հաղթահարման եղանակները:

Հարցեր 1-6 անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՝ ը դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 1-6-Ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 14. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՆՈՐՄԵՐԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄԸ

(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Իրավունքի նորմերի մեկնաբանումը. Հասկացությունը, երկու կողմերը: Իրավունքի նորմերի մեկնաբանման նպատակը և գործառույթները:
2. Մեկնաբանման տեսակները ըստ սուբյեկտների: Պաշտոնական մեկնաբանման տեսակները: Ոչ պաշտոնական մեկնաբանման տեսակները:
3. Իրավունքի նորմերի մեկնաբանման եղանակները. լեզվաբանական, տրամաբանական, համակարգային, պատմա-քաղաքական, նպատակային, հատուկ-իրավաբանական, գործառույթային:
4. Իրավունքի նորմերի մեկնաբանումը ըստ ծավալի:
5. Իրավունքի նորմերի մեկնաբանման ակտերը. հասկացությունը, հատկությունները, տեսակները:

Հարցեր 1-4 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և

զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ ելույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ ելույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարց 5 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են նշված և թեմայի մնացած հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 15. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏՆԵՐԻ ՎԱՐՔԱԳԻԾԸ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՈՒՈՐՏՈՒՄ:
ԻՐԱՎԱԶՍՓ ՎԱՐՔԱԳԻԾ ԵՎ ԻՐԱՎԱԽԱՒՏՈՒՄ
(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Իրավունքը և վարքագիծը: Իրավաչափ վարքագիծ. հասկացությունը, հատկանիշները: 2. Իրավաչափ վարքագծի տեսակները ըստ սոցիալական նշանակության աստիճանի, ըստ սոցիալական շարժառաքիլների:
3. Իրավախախտում հասկացությունը, հատկանիշները:
4. Իրավախախտման իրավաբանական կազմը: Իրավախախտման սուբյեկտը, օբյեկտը, օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ կողմերը:
5. Իրավախախտման տեսակները. հանցագործություններ և զանցանքներ: Զանցանքների տեսակները:
6. Իրավախախտումների սոցիալական արմատները, դրանց կանխման ու հաղթահարման ուղիները:

Հարցեր 1-5 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ ելույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ ելույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարց 5 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի 6-րդ և մնացած հարցերը:

ԹԵՄԱ 16. ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
(2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)

1. Սոցիալական և իրավաբանական պատասխանատվություն հասկացությունները:

2. Իրավաբանական պատասխանատվության հատկանիշները:
3. Իրավաբանական պատասխանատվության հիմքերը. փաստական և իրավաբանական:
4. Իրավաբանական պատասխանատվության նպատակները և գործառույթները:
5. Իրավաբանական պատասխանատվության սկզբունքները:
6. Իրավաբանական պատասխանատվության տեսակները:
7. Իրավաբանական պատասխանատվություն և պետական հարկադրանքի այլ տեսակները:

Հարցեր 1-5 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 6-7 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի նշված և մնացած հարցերը:

ԹԵՄԱ 17. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ, ԻՐԱՎԱԿԱՐԳ
(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Իրավական օրինականության հասկացությունը. իրավաօրինականություն և օրինականություն: Իրավական օրինականության կառուցվածքը և բաղադրատարրերը:
2. Իրավական օրինականության սկզբունքները:
3. Իրավական օրինականության պահանջներն իրավունքի ձևավորման փուլում: Իրավաստեղծագործության բովանդակությանը, ընթացակարգին ու ձևին ներկայացվող պահանջները:
4. Իրավական օրինականության պահանջներն իրավական տեղեկութավորման, իրավունքի իրականացման և իրավական վերահսկողության փուլերում:
5. Իրավական օրինականության երաշխիքները. հասկացությունը, տեսակները:
6. Կարգապահության հասկացությունը և տեսակները:
7. Իրավակարգի հասկացությունը, արժեքը, անհրաժեշտությունը: Իրավական օրինականություն, իրավակարգ, հասարակական կարգ հասկացությունների հարաբերակցությունը:

Հարցեր 1-7 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 1-7-Ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի հիմնահարցերը:

ԹԵՄԱ 18. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳԸ

(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Իրավական կարգավորում և իրավական ազդեցություն: Իրավական կարգավորման կառուցակարգը (մեխանիզմը). հասկացությունը և հիմնական տարրերը:
2. Իրավական կարգավորման կառուցակարգի փուլերը:
3. Իրավական վարչաձևեր (ռեժիմներ). հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները:
4. Իրավական կարգավորման արդյունավետությունը. չափանիշները և ապահովման գործոնները:
5. Իրավական սահմանափակումներ. հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները:
6. Իրավական խթաններ. հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները: Իրավական խրախուսանք. հասկացությունը և հատկանիշները: Իրավական արտոնություններ. հասկացությունը, հատկանիշները, գործառույթները:

Հարցեր 1-3 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 4-6 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են նշված և թեմայի մնացած հարցերը:

ԹԵՄԱ 19. ԱՆՀԱՏԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՔՆԵՐԸ

(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Անհատ և անհատի իրավական կարգավիճակ հասկացությունները: Անհատի իրավական կարգավիճակի բաղադրատարրերը:
2. Անհատի իրավական կարգավիճակի սկզբունքները: Իրավական կարգավիճակի երաշխավորվածության սկզբունքը:
3. Անհատի իրավական կարգավիճակի տեսակները. ընդհանուր (սահմանադրական) հատուկ կամ տեսակային, անհատական իրավական կարգավիճակը:

4. Մարդու իրավունքներ հասկացությունը: Ազատությունը և արժանապատվությունը մարդու իրավունքների նպատակ:
5. Մարդու իրավունքների իրավական բնույթը: Մարդու իրավունքների բարոյական և փիլիսոփայական հիմքերը:
6. Մարդու իրավունքների գերակայությունը և հիմնարար բնույթը: Մարդու իրավունքների համընդհանուր բնույթը և դրա հիմքերը: Մարդու իրավունքները և պետության պարտականությունները:
7. Մարդու իրավունքների իրականացման սահմանները: Մարդու իրավունքների սահմանափակումը:

Հարցեր 1-3 անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ ելույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՝ր դիրքորոշում. համառոտ ելույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 4-7 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են նշված և թեմայի մնացած հարցերը:

ԹԵՄԱ 20. ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Հասարակության և պետության հարաբերակցությունը:
2. Քաղաքացիական հասարակություն. հասկացությունը, հատկանիշները:
3. Քաղաքացիական հասարակության կառուցվածքը և դրա առանձին համակարգերի /սոցիալական, հոգևոր-մշակութային, տեղեկատվական, տնտեսական, քաղաքական/ բնութագիրը:
4. Քաղաքացիական հասարակության կայացումը Հայաստանում:

Հարցեր 1-2 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ ելույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՝ր դիրքորոշում. համառոտ ելույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 3-4 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի նշված և մնացած հարցերը:

ԹԵՄԱ 21. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

(1 ժամ դասախոսություն, 1 ժամ սեմինար)

1. Պետության հասարակական առաքելությունն արդի աշխարհում: Պետության պատմական զարգացման հայեցակարգերը նոր դարաշրջանում: Ազատական, ամբողջատիրական և հումանիստական (մարդասիրական) պետությունները:
2. Ընդհանուր բարեկեցության, ժողովրդական կապիտալիզմի, սոցիալական պետության տեսությունները:
3. Ժամանակակից պետության սահմանադրական բնութագրերը:
4. Իրավունքի և պետության հարաբերակցությունը և փոխկապվածությունը: Իրավական պետության գաղափարի առաջացումը և նրա արդի հասկացողությունը:
5. Իրավական պետության հականիշները և բաղադրատարրերը՝ անհատական (մարդկային)-իրավական, նորմատիվ-իրավական, կազմակերպական-իրավական:
6. Սոցիալական պետություն: Սոցիալական պետության ազատական, պահպանողական և սոցիալ-ժողովրդավարական տարատեսակները:

Հարցեր 1, 3, 5, 6 - անցկացվում են դասախոսություններ՝ ուսուցման ակտիվ և ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ: Գործնական հմտությունների ձևավորման և զարգացման համար ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինար պարապմունքի ընթացքում կիրառվում են առանձին մեթոդներ և հնարքներ՝ ստեղծագործական (հիմնախնդիրային) հանձնարարություններ. աշխատանքը փոքր խմբում. սոցիալական նախագծեր. ինտերակտիվ էլույթ. սոկրատյան երկխոսություն. որոշումների ծառ. ուղեղային գրոհ. ունեցի՛ր դիրքորոշում. համառոտ էլույթ. բանավեճ և քննարկում, դերային խաղեր:

Ուսումնական ռեսուրսներն են՝ ցուցադրական պիտույքներ (էլեկտրոնային պաստառներ, սխեմաներ), ուսումնական արդյունքին վերաբերող հարցաշարերի և իրավական խնդիրների շտեմարան, տրամաբանական հարցաշարեր, բանավեճերի և քննարկումների կողմնորոշող թեմաներ, դերային խաղերի սցենարներ:

Հարցեր 2, 4 - ինքնուրույն աշխատանք, որի ընթացքում ուսանողները համապատասխան ուսումնական գրականության հիման վրա յուրացնում են թեմայի նշված և մնացած հարցերը:

ՀԱՆՁՆԱԴՐԱՐՎՈՂ ԼՈՐՄԱՏԻՎ ԱԿՏԵՐ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Բոլոր թեմաների համար պարտադիր գրականություն

1. Վաղարշյան Ա.Գ. Պետության և իրավունքի տեսություն -2, դասախոսություններ, Երևան, 2011:
2. Խրոպանյուկ Վ.Ն., Պետության և իրավունքի տեսություն: Երևան, 1997:
3. Ներսեսյանց Վ.Ս., Իրավունքի և պետության տեսություն: Երևան, 2001:

Պարտադիր նորմատիվ ակտեր

1. ՀՀ Սահմանադրություն:
2. ՀՀ օրենքը իրավական ակտերի մասին: Պաշտոնական տեղեկագիր թիվ 15/190/ մայիս 2002թ.:

Սկզբնաղբյուրներ

1. Хрестоматия по теории государства и права, политологии, истории политических и правовых учений. М., 2000:
2. Теория государства и права. Хрестоматия. Т. 1, М., 2001:
3. Теория государства и права. Хрестоматия. Т. 2, М., 2001:
4. Теория государства и права. Хрестоматия. Сост. Р.Т. Мухаев. М., 2000:
5. Правовая мысль: Антология. Сост. В.П. Малахов. Екатеринбург. 2003:

Հիմնական ընդհանուր գրականություն

4. Վաղարշյան Ա.Գ. Պետության և իրավունքի տեսություն -1, դասախոսություններ, Երևան, 2010:
5. Խրոպանյուկ Վ.Ն., Պետության և իրավունքի տեսություն: Երևան, 1997:
6. Ներսեսյանց Վ.Ս., Իրավունքի և պետության տեսություն: Երևան, 2001:
7. Теория государства и права. Учебник. Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. М., 1997, 2006.
8. Теория государства и права. Курс лекции. Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. М., 1999.
9. Мухаев Р.Т. Теория государства и права. М., 2001.
10. Общая теория государства и права. Академ. курс в 2-х томах, под ред. проф. Ш.Н. Марченко. М., 1998, 2008:
11. Теория государства и права. Под ред. М.Н. Марченко. М., 1997.

Լրացուցիչ ընդհանուր գրականություն

1. Ապիլյան Ն.Ա., Սաֆարյան Գ.Հ., Հակոբյան Ջ.Հ. Պետության և իրավունքի տեսության հիմնահարցեր, Երևան, 2001:
2. Алексеев С.С. Право: азбука, теория философия: Опыт комплексного исследования. М., 2000.
2. Денис Ллойд. Идея права: репрессивное зло или социальная необходимость? М., 2002
3. Лившиц Ф.З. Теория права. Учебник для студентов юридических высших учебных заведений. М., 1994:
4. Венгеров А.Б. Теория государства и права. М., 1999.
5. Комаров С.А. Общая теория государства и права. М., 1997.
6. Общая теория государства и права. Академ. курс в 3-х томах, под ред. проф. М.Н. Марченко.
7. Общая теория государства и права. Под ред. В.В. Лазарева. М., 1994.
8. Проблемы общей теории права и государства. Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. М., 1999.
9. Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства. М., 1999.
10. Общая теория права. Под ред. Пиголкина А.С., М., 1996.
11. Теория государства и права. Под ред. Г.Н. Манова. М., 1995.
12. Хропанюк В.Н. Теория государства и права (2-е издание, дополненное, исправленное). Под ред. проф. Стрекозова В.Г. М., 1995.
13. Политология для юристов. М., 1999:
14. Черданцев А.Ф. Теория государства и права. М., 2001.
15. Четвернин В.А. Понятия права и государства. Введение в курс теории права и государства. М., 1997:

Լրացուցիչ գրականություն ըստ թեմաների

ԹԵՄԱ 1. ԻՐԱՎԱՀԱՍՎԱՅՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Алексеев С.С. Теория права. М., 1994.

- Байтин М.И.* Сущность права (Современное нормативное право понимание на грани двух веков). Саратов: СГАП, 2001.
- Гегель Г.В. Ф.* Философия права. М., 1990.
- Зажичкий В.И.* Правовые принципы в законодательстве РФ // Государство и право. 1996. № 11.
- Кленнер Г.* От права природы к природе права. М., 1988.
- Кудрявцев В.Н.* О правопонимании и законности // Государство и право. 1994. № 3.
- Корнев А.В.* К вопросу о правопонимании в дореволюционной России // Государство и право. 1998. № 5.
- Лейст О.Э.* Три концепции права // Советское государство и право. 1991. № 12.
- Лейст О.Э.* Сущность права. Проблемы теории и философии права. М.: Зерцало, 2002.
- Ленин В.И.* Государство и революция // Полн. собр. соч. Т. 33.
- Малинова И.П.* Философия права. Екатеринбург, 1995.
- Мальцев В.А.* Право как нормативно-деятельностная система // Журнал российского права. 2002. № 4.
- Мальцев Г.В.* Понимание права. Подходы и проблемы. М., 1999.
- Марксистско-ленинская общая теория государства и права. Основные институты и понятия. М., 1970.
- Монтескье Ш.* О духе законов // Избр. произв. М., 1955.
- Неновски Н.* Единство и взаимодействие государства и права. М., 1982.
- Радько Т.Н.* Основные функции социалистического права. Волгоград, 1970.
- Радько Т.Н., Толстик В.А.* Функции права. Н. Новгород, 1995.
- Явич Л.С.* Общая теория права. Л., 1976.
- Явич Л.С.* Сущность права. Л., 1985.
- Янменев Ю.В.* Нетрадиционные подходы в общей теории права // Правоведение. 2002. № 1.
- Петрова Л.В.* О естественном и позитивном праве // Государство и право. 1995. №2.
- Самигулин В.К.* Право и неправое // Государство и право. 2003. № 3.
- Честное И.Л.* Правопонимание в эпоху постмодерна // Правоведение. 2002. № 2.

ՅԵՄԱՆ 2. ԻՂԱՎՈՒՆՔԻ ՄՇԶՐՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ԳՈՂԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ

- Байтин М.И.* О принципах и функциях права: новые моменты // Правоведение. 2000. № 3.
- Васильев А.М.* Правовые категории. М., 1976.
- Ведахин В.М., Ревина С.Н.* Принципы правового регулирования рыночных отношений. Самара, 2005.
- Ведахин В.М., Суркова. О.Е.* Факторы формирования принципов права. Самара, 2005.
- Ведахина К.В.* Гуманизм как принцип российского права // Вестник Волжского ун-та им. В. Н. Татищева. Сер. “Юриспруденция”. Вып. 9. Тольятти, 2000.
- Ведахина К.В.* Справедливость как принцип российского права // Вестник Волжского ун-та им. В.Н. Татищева. Сер. “Юриспруденция”. Вып. 7. Тольятти, 2000.
- Ведахин В.М., Ведахина К.В.* Демократизм как принцип российского права // Вестник ВУиТ. Сер. “Юриспруденция”. Вып. 19. Тольятти, 2002.
- Ведахина К.В.* Равенство перед законом – принцип российского права // Вестник ВУиТ. Сер. “Юриспруденция”. Вып. 6. Тольятти, 1999.
- Головкин Л.В.* Принципы неотвратимости ответственности и публичности в современном Российском уголовном праве и процессе // Государство и право. 1999. № 3.
- Громов Н.А., Цыбулевская О.И.* Общеправовой принцип законности и проблема его реализации // Вестник Волжского ун-та им. В. Н. Татищева. Сер. “Юриспруденция”. Вып. 10. Тольятти, 2000.
- Диденко Н.Г., Селиванов В.Н.* Право и свобода // Правоведение. 2001. № 3.
- Ефремов А.Ф.* Принципы законности и проблемы их реализации. Тольятти: Изд-во ВУиТ, 2000.
- Захаров А.Л.* Межотраслевые принципы права. Самара, 2005.
- Келина С.Г., Кудрявцев В.Н.* Принципы советского уголовного права. М.: Наука, 1988.
- Липынский Д.А.* Принципы и правоотношения юридической ответственности. М.: Nota Bene, 2003.
- Лукашева Е.А.* Принципы социалистического права // Советское государство и право. 1988. № 3.
- Лукашева Е.А.* Принципы социалистического права // Советское государство и право. 1976. № 6.
- Мальцев В.В.* Принципы уголовного законодательства и общественно опасное поведение // Государство и право. 1997. № 2.
- Мальцев В.В.* Принципы уголовного законодательства и общественно опасное поведение // Государство и право. 1997. № 2.
- Магузов Н.И.* Актуальные проблемы теории права. Саратов: Изд-во СГАП, 2003.
- Мотовиловкер Е.Я.* Теория регулятивного и охранительного права. Воронеж: Изд-во Воронеж, ун-та, 1990.

- Неновски Н.* Преемственность в праве. М., 1977.
- Неновски Н.* Право и ценности. М., 1987.
- Цыбулевская О.И.* Значение общеправовых принципов для отраслевого законодательства // Вопросы теории государства и права: новые идеи и подходы. Межвуз сб. науч. ст. Вып. 2 (11). Саратов: СГАП, 2000.
- Щенникова Л.В.* Справедливость и добросовестность в гражданском праве России (несколько вопросов теории и практики) // Государство и право. 1997. № 6.
- Радько Т.Н.* Социальные функции советского права. Волгоград: ВШСМ МВД РФ, 1971.
- Радько Т. Н.* Основные функции социалистического права. Волгоград, 1970.
- Радько Т. Н., Толстик В. А.* Функции права. Н. Новгород, 1995.
- Ролз Д.* Теория справедливости. Новосибирск, 1995.
- Хёффе О.* Политика. Право. Справедливость. М., 1994.

ԹԵՄԱ 3. ԻՐԱՎՈՒՆԷՐ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

- Агешин Ю.А.* Политика, мораль, право. М., 1982.
- Бобнева М.И.* Социальные нормы и регуляция поведения. М., 1979.
- Венгеров А.Б., Барабашева Н.С.* Нормативная система и эффективность общественного производства. М., 1985.
- Гусейнов А.А.* Золотое правило нравственности. М., 1988.
- Лукашева Е.А.* Право. Мораль. Личность. М., 1986.
- Матузов Н.И.* Право и мораль в их взаимодействии. Саратов, 1969.
- Матузов Н.И.* Право в системе социальных норм // Правоведение. 1996. № 2.
- Пеньков Е.М.* Социальные нормы – регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методологии и теории. М., 1972.
- Плахов В.Д.* Традиции и общество М. 1982.
- Попков В.Д.* Гуманизм советского права. М., 1972.
- Социальные отклонения. 2-е изд. М., 1989.
- Тихонравов Ю.В.* Основы философии права. М., 1997.
- Экимов А.И.* Справедливость и социалистическое право. М., 1980.

ԹԵՄԱ 4. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԵՐՆ

- Бакунин М. А.* Философия. Социология. Политика. М., 1969.
- Зорькин В. Д.* Позитивистская теория права в России. М., 1978.
- Карбонье Ж.* Юридическая социология. М., 1986.
- Кельзен Г.* Общее учение о праве. Вена, 1967.
- Керимов Д. А.* Философские проблемы права. М., 1972.
- Кудрявцев В. Н., Казимирчук В. П.* Современная социология права. М., 1995.
- Каутский К.* Материалистическое понимание истории. М., Т. 2, 1931.

ԹԵՄԱ 5-6. ԻՐԱՎՈՒՆԷՐԻ ՁԵՎԵՐՆ (ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐՆ): ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

- Бахрах Д.Н.* Действие правовой нормы во времени // Советское государство и право. 1991. № 12.
- Берман Г.* Западная традиция права: эпоха формирования. М., 1994.
- Богдановская И.Ю.* Прецедентное право. М., 1993.
- Жевакин С.Н.* Ведомственные нормативные акты РФ: Краткий аналитический обзор // Государство и право. 1996. № 11.
- Законы области как субъекта Российской Федерации / Под ред. *Ю.А. Тихомирова*. Воронеж, 1996.
- Зивс С.Л.* Источники права. М., 1981.
- Зыкин И.С.* Обычай в советской правовой доктрине // Советское государство и право. 1982. № 3.
- Кросс Р.* Прецедент в английском праве. М., 1978.
- Конституция. Закон. Подзаконный акт. М., 1994.
- Лукьянова Е.А.* Закон как источник советского государственного права. М., 1988.
- Медведев А.М.* Правовое регулирование действия закона во времени // Государство и право. 1995. № 3.
- Нерсесянц В.С.* Право и закон. М., 1983.
- Российское законодательство: проблемы и перспективы. М., 1995.
- Сюйяйнен Л.Р.* Мусульманское право. М., 1986.

- Сенякин И. Н.* Специализация и унификация российского законодательства. Проблемы теории и практики. Саратов, 1993.
- Тилле А.А.* Время, пространство, закон. М., 1965.
- Тихомиров Ю.А.* Теория закона. М., 1982.
- Тихомиров Ю.А.* Действие закона. М., 1992.
- Тихомиров Ю.А.* Публичное право. М., 1995.
- Зивс С. Л.* Источники права. М., 1981.
- Источники права. М., 1985.
- Конституция.* Закон. Подзаконные акты. М., 1994.

ԹԵՄԱ 7. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՆՈՐՄ

- Алексеев С.С.* Общая теория права. Т. 2. М., 1981.
- Баранов В.М.* Истинность норм советского права. Саратов, 1989.
- Байтин М.И.* Сущность права (Современное нормативное правопонимание на грани двух веков). Саратов: СГАП, 2001.
- Баранов В.М.* Поощрительные нормы советского социалистического права. Саратов, 1978.
- Берг О.В.* Некоторые вопросы теории нормы права // Государство и право. 2003. № 4.
- Бошно С.В.* Развитие признаков нормативного правового акта в современной правотворческой практике // Журнал российского права. 2004. № 2.
- Бурлай Е.В.* Нормы права и правоотношения в социалистическом обществе. Киев, 1987.
- Васильев А.М.* Правовые категории. М., 1976.
- Власенко Н.А.* Коллизионные нормы в советском праве. Иркутск, 1974.
- Гущина Н.А.* Поощрительные нормы российского права. СПб.: Юридический центр Пресс, 2003.
- Деготь В.А.* Классификация норм советского социалистического права и по их структуре. Саратов, 1989.
- Кулапов В.Л.* Рекомендательные нормы советского права. Саратов, 1987.
- Нормы советского права. Проблемы теории / Под ред. *М.И. Байтина* и *В.К. Бабаева*. Саратов, 1987.
- Рыбушкин Н.Н.* Запрещающие нормы в советском праве. Казань, 1990.
- Сенякин И.Н.* Специальные нормы советского права. Саратов, 1987.
- Чернобель Г.Т.* Структура норм права и механизм их действия // Правоведение. 1983. № 6.
- Чернобель Г.Т.* Формализация норм права // Советское государство и право. 1979. № 4.
- Эффективность правовых норм. М., 1980.
- Лейст О.Э.* Сущность права. Проблемы теории и философии права. М.: Зерцало, 2002.
- Липинский Д.А.* Некоторые проблемы совершенствования норм юридической ответственности по налоговому кодексу // Вестник ВУиТ. Сер. «Юриспруденция». Вып. 2. Тольятти, 1998.
- Лунин В.О.* Конституционные нормы и правоотношения. М.: Закон и право, 1997
- Масленникова А.А.* Культура построения налоговой нормы: проблемы и перспективы // Финансы. 2002. № 3.
- Матузов Н.И.* Актуальные проблемы теории права. Саратов: Изд-во Саратов. гос. акад. права, 2003.
- Мусаткина А.А.* Признаки финансово-правовых санкций // Финансовое право. 2004. № 1.
- Мусаткина А.А.* Проблемы совершенствования поощрительных финансово-правовых санкций // Право и политика. 2004. № 11.
- Нормы советского права. Проблемы теории / Под ред. *М.И. Байтина* и *В. К. Бабаева*. Саратов, 1987.
- Петрова Г.О.* Норма и правоотношение — средства уголовно-правового регулирования. Н. Новгород: Изд-во Нижегород. ун-та, 1999.
- Ромашов Р.А.* Закон, правило, норма, долженствование // Правоведение. 2001. № 6.
- Сенякин И.Н.* Специальные нормы советского права. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1987.
- Чернобель Г.Т.* Структура норм права и механизм их действия // Правоведение. 1983. № 6.

ԹԵՄԱ 8. ԻՐԱՎԱՍԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ: ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԱԿՏԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ԵՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԵՆՆԻԿԱ

- Власенко Н.А.* Основы законодательной техники. Иркутск, 1995.
- Власенко Н.А.* Язык права. Иркутск, 1997.
- Гаврилов О.А.* Стратегия правотворчества и социального прогнозирования. М., 1993.
- Керимов Д.А.* Законодательная техника. М.: Норма-Инфра-М, 1998.
- Керимов Д.А.* Кодификация и законодательная техника. М., 1965.
- Керимов Д.А.* Культура и техника законотворчества. М., 1991.

- Кленова Т.В.* Основы теории кодификации уголовно-правовых норм. Самара: Изд-во Самарск. ун-т, 2001.
- Колдаева Н.П.* Конституционные основы систематизации законодательства Российской Федерации // Государство и право. 2003. № 2.
- Малинова И.П.* Философия правотворчества. Екатеринбург, 1996.
- Малько А.В.* Лоббизм и право // Правоведение. 1995. № 2.
- Манохин В.М.* Организация правотворческой деятельности в субъектах Российской Федерации. Саратов. 2002.
- Матузов Н.И., Малько А.В.* Правовые режимы: вопросы теории и практики // Правоведение. 1996. № 1.
- Научные основы советского правотворчества. М., 1981.
- Морозова Л.А.* Современное состояние российского законодательства и его систематизация // Государство и право. 1999. № 2,3.
- Нащиц А.* Правотворчество: теория и законодательная техника. М., 1974.
- Поленина С.В.* Качество закона и эффективность законодательства. М., 1993.
- Поленина С.В.* Законотворчество в Российской Федерации. М., 1996.
- Правовой эксперимент и совершенствование законодательства. М., 1988.
- Правотворчество в СССР. М., 1974.
- Халфина Р. О.* Право как средство социального управления. М., 1988.
- Сенякин И.Н.* Специализация и унификация российского законодательства. Проблемы теории и практики. Саратов, 1993.
- Синюков В.Н.* Российская правовая система. Введение в общую теорию. Саратов, 1994.
- Российское законодательство: проблемы и перспективы. М., 1995.
- Черданцев А.Ф.* Логико-языковые феномены в праве, юридической науке и практике. Екатеринбург, 1993.
- Язык закона / Под ред. *А.С. Пиголкина*. М., 1990.
- Литягин Н.Н.* Организационные предпосылки систематизации законодательства // Журнал российского права. 2002. № 4.
- Систематизация законодательства в Российской Федерации / Под ред. *А.С. Пиголкина*. СПб.: Юридический центр Пресс, 2003.
- Тихомиров Ю.А., Талапина Т.В.* О кодификации и кодексах // Журнал российского права. 2003. № 3.

ԹԵՄԱ 9. ԻՐԱՎՈՒՆԵՔԻ ՀԱՄԱՇԱՐՀԸ

- Алексеев С.С.* Структура советского права. М., 1975.
- Агарков М.М.* Ценность частного права // Правоведение. 1992. № 1, 2.
- Аннерс Э.* История европейского права. М., 1994.
- Абрамова А.И., Рахманына Т.И.* Классификатор правовых актов и вопросы упорядочения законодательства // Журнал российского права. 2003. № 7.
- Бобылев А.И.* Современное толкование системы права и структуры законодательства // Государство и право. 1998. № 2.
- Гущина Н.А.* Система права и система законодательства: соотношение, перспективы развития // Правоведение. 2003. № 5.
- Васильев А.М.* Правовые категории. М., 1976.
- Витченко А.М.* Метод правового регулирования социалистических общественных отношений. Саратов, 1974.
- Инако Цунео.* Современное право Японии. М., 1981.
- Коновов А.А.* Общенаучная концепция системы права // Правоведение. 2003. № 3.
- Кузьменко А.В.* “Системный взгляд” на систему права // Правоведение. 2003. № 3.
- Кельзен Г.* Общее учение о праве. Вена, 1967.
- Крашенинникова Н.А.* Индусское право. История и современность. М., 1982.
- Киримова Е.А.* О системообразующих критериях современного российского права // Правоведение. 2002. № 5.
- Кулагин М.И.* Предпринимательство и право: опыт Запада. М., 1992.
- Марксистско-ленинская общая теория государства и права // Социалистическое право. М., 1973.
- Матузов Н.И.* Правовая система и личность. Саратов, 1987.
- Матузов Н.И.* Актуальные проблемы теории права. Саратов: СГАП, 2003.
- Мицкевич А.В.* Соотношение системы советского права и системы советского законодательства // Ученые записки ВНИИСЗ. М., 1987. № 11.
- Поленина С.В.* Федеративные договоры и структура законодательства в России // Государство и право. 1993. № 1.
- Попондопуло В.Ф.* Система общественных отношений и их правовые формы (к вопросу о системе права) // Правоведение. 2002. № 4

- Правовая система социализма. В 2-х кн. / Под ред. **А.М. Восильева**. М., 1986, 1987.
Сандевуар П. Введение в право. М., 1994.
Титунова Л.Б. Системные связи правовой действительности. СПб., 1991.
Тихомиров Ю. А. Публичное право. М., 1995.
Липинский Д.А. О системе права и видах юридической ответственности // Правоведение. 2003. № 2.
Поленина С.В. Взаимодействие системы права и системы законодательства в современной России // Государство и право. 1999. № 9.
Разуваев Н.В. Правовая система и критерии отраслевой дифференциации права // Правоведение. 2002. № 3.

ԹԵՄԱ 10. ԱՐԴԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐԸ (ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԸ)

- Рожкова Л. П.** Принципы и методы типологии государства и права. Саратов, 1984.
Сюкияйнен Л. Р. Мусульманское право. М., 1986.
 Социалистическое правовое государство: концепция и пути реализации. М., 1990.
Давид Рене. Основные правовые системы современности. М., 1988.
Кленнер Г. От права природы к природе права. М., 1988.
Сабо И. Основы теории права. М., 1974.
Саидов А. Х. Введение в сравнительное правоведение. М., 1988.
Саидов А. Х. Сравнительное правоведение и юридическая география мира. М., 1993.
Ясперс К. Смысл и назначение истории. М., 1991.
Фридмен Л. Введение в американское право. М., 1992.
Экимов А. И. Справедливость и социалистическое право. Л., 1980.

ԹԵՄԱ 11. ԻՐԱՎԱԳԻՏԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹ

- Аграновская Е.В.** Правовая культура и обеспечение прав личности. М., 1988.
 Драма российского закона / Отв. ред. **В.П. Казимирчук**. М., 1996.
Браждин М. Воля и волевые качества личности // Психология личности в социалистическом обществе: Активность и развитие личности. М.: Наука, 1989.
Ильин И.А. О сущности правосознания. М., 1993.
Кейзеров Н.М. Политическая и правовая культура. Методологические проблемы. М., 1983.
Кистяковский Б.А. В защиту права (Интеллигенция и правосознание) // Вехи. Интеллигенция в России. М., 1991.
Малько А.В. Популизм и право // Правоведение. 1994. № 1.
Матузов Н.И. Правовой нигилизм и правовой идеализм как две стороны “одной медали” // Правоведение. 1994. № 2.
Матузов Н.И. Актуальные проблемы теории права. Саратов: СГАП, 2003.
Мясищев В.Н. Структура личности и отношение человека к действительности. М.: Изд-во МГУ, 1982.
 Организация и эффективность правового воспитания. М., 1983.
Остроумов Г.С. Правовое осознание действительности. М., 1969.
Сальников В.П. Социалистическая правовая культура. Саратов, 1989.
Сапун В.А. Социалистическое правосознание и реализация советского права. Владивосток, 1984.
Семятко А.П. Развитие правовой культуры как правовой прогресс. Екатеринбург, 1996.
Соколов Н.Я. Профессиональное сознание юристов. М., 1988.
Соловьев Э.В. Правовой нигилизм и гуманистический смысл права // Квинтэссенция: Философский альманах. М., 1990.
Татаринцева Е.В. Правовое воспитание. М., 1990.
Щегорцев В.А. Социология правосознания. М., 1981.
Щербакова Н.В. Правовая установка и социальная активность личности. М., 1986.
Щербакова Н.В. Проблемы правовой установки личности. Ярославль, 1993.
Петровский А.В. Введение в психологию. М.: Изд-во “Академия”, 1995.
Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. М., 1957.
Щенникова Л.В. Справедливость и добросовестность в гражданском праве России (несколько вопросов теории и практики) // Государство и право. 1997. № 6.
Татаринцева Е. В. Правовое воспитание. М., 1990.

ԹԵՄԱ 12. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՐԱՔԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Алексеев С.С. Теория права. 2-е изд. М., 1995.

Бурлай Е.В. Нормы права и правоотношения в социалистическом обществе. Киев, 1987.

Благов Е.В. Природа и содержание уголовного правового отношения // Вопросы теории охранительных правоотношений. Материалы научной конференции. Ярославль, 1991.

Варламова В.И. Правоотношения: философский и юридический подходы // Правоведение. 1991. № 4.

Веденеев Ю.А., Князев С.Д. Избирательные правоотношения // Государство и право. 1999. № 5.

Вершинин А.П. Охранительные и материально-правовые отношения и право на судебную защиту // Вопросы теории охранительных правоотношений. Материалы научной конференции. Ярославль, 1991.

Грецов Ю.И. Проблемы теории правового отношения. Л., 1981.

Дубин А.П. Объект правоотношения. Саратов, 1980.

Дубин А.П. Диалектика правоотношения. Саратов, 1983.

Загородников Н.И. О содержании уголовно-правовых отношений // Советское государство и право. 1962. № 11.

Иванова З.Д. Юридические факты и возникновение субъективных прав граждан // Советское государство и право. 1980. № 2.

Ильюшихин И.Н. Понятие и признаки налогового правоотношения // Правоведение. 2000. № 2.

Исаков В.Б. Юридические факты в советском праве. М.: Юрид. лит. 1984.

Костюков А.Н. Юридические факты в муниципальном праве // Журн. нал. российского права. 2003. № 4.

Кропачев Н.М., Прохоров В.С. О понятии правовых отношений // Правоведение. 1985. № 3.

Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве. Теоретико-информационный аспект. Саратов, 1994.

Малько А.В. Субъективное право и законный интерес // Правоведение. 2000. № 3.

Малько А.В. Основы теории законных интересов // Журнал российского права. 1999. № 5.

Магузов Н.И. Правовая система и личность. Саратов, 1987.

Магузов Н.И. Права человека и общерегулятивные правоотношения // Правоведение. 1996. № 3.

Липинский Д.А. Принципы и правоотношения юридической ответственности. М.: Nota Bene, 2003.

Лучин В.О. Конституционные нормы и правоотношения. М.: Закон, 1997.

Пашукакис Е.Б. Избранные произведения по общей теории права. М., 1981.

Протасов В.Н. Правоотношение как система. М., 1991.

Правоотношения и их роль в реализации права / Под ред. *Ю.С. Решетова*. Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1993.

Толстой Ю. К. К теории правоотношений. Л., 1959.

Ткаченко Ю.Г. Методологические вопросы теории правоотношений. М.: Юрид. лит., 1980.

Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. М., 1974.

Фаршатов И.А. Производные правоотношения // Государство и право. 1998. № 2.

ӘТІСТІІ 13. ТІГІАҚІІЛІКІ ҒБІІІІІІІІІІІІІІІІІІ

Вопленко Н.Н. Социалистическая законность и применение права, Саратов. Изд-во Саратов. ун-та, 1983.

Вопленко Н.Н. Официальное толкование норм права. М., 1976.

Галаган И., Василенко А. К проблемам теории правоприменительных отношений // Государство и право. 1998. № 3.

Григорьев Ф.А. Акты применения права. Саратов: СВШ МВД РФ, 1995.

Дюргин И.Я. Применение норм советского права. Свердловск. 1973.

Ершов В.В. Индивидуальное судебное регулирование // Правоведение. 1986. №6.

Завадская Л.И. Механизм реализации права. М., 1992.

Кашанина Т.В. Индивидуальное регулирование в правовой сфере // Советское государство и право. 1992, №1.

Княгинин К.Н. Охранительные правоприменительные акты. Вопросы теории и технологии. Свердловск: Изд-во Урал, ун-та, 1991.

Комиссаров К.И. Правоприменительная деятельность суда в гражданском процессе // Советское государство и право. 1971. №3.

Корнев А. П. Нормы административного права и их применение. М.: Юрид. лит., 1978.

Курылев С.В. О применении советского закона // Советское государство и право. 1966. №11.

Лазарев В.В. Применение советского права. Казань, 1972.

Лазарев В.В. Проблемы в праве и пути их устранения. М., 1974.

Лазарев В.В. Эффективность правоприменительных актов. Казань, 1975.

Лазарев В.В. Социально-психологические аспекты применения права. Казань, 1982.

Малаков М.К. Проблемы реализации права. Иркутск, 1988.

Малиновский А.А. "Правовой вакуум" – новый термин юридической науки // Государство и право. 1997. № 2.

- Малько А.В., Шопина О.В.* Правовые акты: понятие, виды, системные связи // Вестник СГАП. 2002. № 3.
- Новиков Е.В.* Акты применения права и правовой статус личности. Правопорядок и правовой статус личности. Саратов, 1984.
- Пиголкина А.С.* Обнаружение и преодоление пробелов в праве // Советское государство и право. 1970. № 3.
- Решетов Ю.С.* Реализация норм советского права. Системный анализ. Казань, 1989.
- Сазонов Б.И.* Социальные, организационные и правовые основы механизма действия закона // Государство и право. 1993. № 1.
- Синюков В. Н., Григорьев Ф.А.* Правовая система. Вопросы праворе-ализации. Саратов, 1995.
- Юсупов В.А.* Правоприменительная деятельность органов управления. М., 1979.
- Правоприменение в советском государстве. М., 1985.
- Теория юридического процесса. Харьков, 1987.
- Тихомиров Ю. А.* Юридическая коллизия. М., 1994.

ԹԵՄԱ 14. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՆՈՐՄԵՐԻ ՄԵՎՆԱԲԱՆՈՒՄ

- Закон: создание и толкование / Под ред. *А.С. Пиголкина*. М., 1998.
- Суслов В.В.* Герменевтика и юридическое толкование // Государство и право. 1997. № 6.
- Эбзеев Б.С.* Толкование Конституции Конституционным Судом Российской Федерации: теоретические и практические проблемы // Государство и право. 1998. № 5.
- Черданцев А.Ф.* Толкование советского права. М., 1976.
- Черданцев А.Ф.* Логико-языковые феномены в праве, юридической науке и практике. Екатеринбург, 1993.
- Пиголкин А.С.* Толкование нормативных актов в СССР. М., 1962.

ԹԵՄԱ 15. ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵՎՏՆԵՐԻ ՎԱՐՔԱԳԻԾԸ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՈՒՈՐՏՈՒՄ: ԻՐԱՎԱԶՈՒՄ ՎԱՐՔԱԳԻԾ ԵՎ ԻՐԱՎԱԽԱՒՏՈՒՄ

- Денисов Ю.А.* Общая теория правонарушения и ответственности (социологический и юридический аспекты). Л.: Изд-во ЛГУ, 1983.
- Иванов Н.Г.* Нравственность, безнравственность, преступность // Государство и право. 1994. № 11.
- Ковалев Л.М.* Правонарушение и закон // Правоведение. 1991. № 1.
- Кудрявцев В.Н.* Генезис преступления. М.: ИНФРА-М, 1999.
- Кудрявцев В.Н.* Закон, поступок, ответственность. М.: Наука, 1986.
- Кудрявцев В.Н.* Право и поведение. М.: Юрид. лит., 1978.
- Кудрявцев В.Н.* Правомерное поведение: норма и патология. М., 1982.
- Липинский Д.А.* Формы реализации юридической ответственности. Тольятти: Изд-во ВУиТ, 2003.
- Малеин Н.С.* Правонарушение: понятие, причины, ответственность. М.: Юрид. лит., 1985.
- Мальцев В.В.* Принципы уголовного законодательства и общественно опасное поведение // Государство и право. 1997. № 2.
- Нурпейсов Е.К.* Психология правомерного поведения. Алма-ата, 1984.
- Оксамытний В.В.* Правомерное поведение личности. Киев.: Науко-ва думка, 1985.
- Проблемы конституционного развития России на современном этапе / Под ред. *С.А. Комарова*. Рязань, 1994.

ԹԵՄԱ 16. ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

- Анохин А.Е.* Ответственность за совершение налоговых правонарушений и ее место в системе юридической ответственности // Юридический мир. 2002. № 5.
- Артюхин Р.Е.* Бюджетно-правовая ответственность // Налоговый вестник. 1998. № 2.
- Базылев Б.Т.* Юридическая ответственность (теоретические вопросы). Красноярск: Изд-во Красноярск. ун-та, 1985.
- Белинский Е.К.* К вопросу о правовой природе ответственности по налоговому законодательству // Хозяйство и право. 1995. № 1.
- Борисов В.В.* Правовой порядок развитого социализма. Саратов, 1977.
- Братусь С.Н.* Юридическая ответственность и законность (очерк теории). М.: Юрид. лит., 1976.
- Боброва Н.А., Зражевская Т.Д.* Ответственность в системе гарантий конституционных норм (государственно-правовые аспекты). Воронеж, 1985.
- Братусь С.Н.* Юридическая ответственность и законность. М., 1984.
- Винницкий Д.В.* Проблемы разграничения налоговой и административной ответственности // Хозяйство и право. 2003. № 5.

- Денисов Ю.А.* Общая теория правонарушения и ответственности (социологический и юридический аспекты). Л., 1985.
- Другова Ю.В.* Ответственность за нарушения бюджетного законодательства // Журнал российского права. 2003. № 3.
- Духно Н.А., Ивакин В.И.* Понятие и виды юридической ответственности // Государство и право. 2000. № 6.
- Ефремов А.Ф.* Принципы законности и проблемы их реализации. Тольятти: Изд-во ВУиТ, 2000.
- Ефремова Е.С.* Ответственность за совершение налоговых правонарушений: понятие, признаки, функции // Правоведение. 2002. № 2.
- Иванов А.А.* Цели юридической ответственности, ее функции и принципы // Государство и право. 2003. № 6.
- Краснов М.А.* Ответственность в системе народного представительства. М., 1995.
- Кудрявцев В.Н.* Закон, поступок, ответственность. М., 1986.
- Крохина Ю.А.* Теоретические основы финансово-правовой ответственности // Журнал российского права. 2004. № 3.
- Кузьмичева Г.А., Калинина Л.А.* Административная ответственность. М.: Юриспруденция, 2000.
- Лейст О.Э.* Санкции и ответственность по советскому праву (теоретические проблемы). М.: Изд-во МГУ, 1981.
- Липинский Д.А.* Проблемы юридической ответственности. 2-е изд., доп. и перераб. СПб: Юридический центр Пресс, 2004.
- Самощенко И.С., Фарукшин М.Х.* Ответственность по советскому законодательству. М., 1971.
- Тархов В.А.* Гражданские права и ответственность. Уфа, 1996.
- Малеин Н.С.* Современные проблемы юридической ответственности // Государство и право. 1994. № 6.
- Малеин Н.С.* Юридическая ответственность и справедливость. М.: Манускрипт, 1992.
- Малько А.В.* Дисциплина и политика // Право и политика. 2001. № 3.
- Малько А.В.* Дисциплинарная политика как особая разновидность правовой политики // Правовая политика и правовая жизнь. 2001. № 2.
- Назаров Б.Л.* О юридическом аспекте позитивной социальной ответственности // Советское государство и право. 1981. № 10.
- Ребане И.А.* О методологических и гносеологических аспектах учения об основаниях юридической ответственности // Ученые записки Тарт. гос. ун-та. Вып. 852. Тарту, 1987.
- Хачатуров Р.Л., Ягужан Р.Г.* Юридическая ответственность. Тольятти: Изд-во МАБиБД, 1995.

ԹԵՄԱ 17. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ, ԻՐԱՎԱԿԱՐԳ

- Борисов В. В.* Правовой порядок развитого социализма. Саратов, 1977.
- Братусь С. Н.* Юридическая ответственность и законность. М., 1984.
- Верховенство права. М., 1992.
- Вышинский А. Я.* Вопросы теории государства и права. М., 1949.
- Корельский В. Д.* Демократия и дисциплина в развитом социалистическом обществе. М., 1977.
- Корельский В. М.* Все начинается с дисциплины. М., 1985.
- Кудрявцев В. Н.* О правопонимании и законности // Государство и право. 1994. № 3.
- Кудрявцев В. Н., Казимирчук В. П.* Современная социология права. М., 1995.
- Ленин В. И.* О “двойном” подчинении и законности // Пол. собр. соч. Т. 45.
- Манашин В. С.* Дисциплина и общество. М. 1984.
- Право и законность. М., 1987.
- Нерсесянц В. С.* Право и закон. М., 1983.
- Пугинский Б. И., Шестакова М. П.* Законность и дисциплина в хозяйственной деятельности. М., 1987.
- Рабинович П. М.* Проблемы теории законности развитого социализма. Львов, 1979.
- Строгович М. С.* Избранные труды. Т. 1. Проблемы общей теории права. М., 1990.

ԹԵՄԱ 18. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳ

- Алексеев С. С.* Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. М., 1966.
- Алексеев С. С.* Теория права. 2-е изд. М., 1995.
- Антонова Л. И.* Локальное правовое регулирование. Л., 1985.
- Ведяхин В. М.* Правовое регулирование рыночных отношений. Самара, Л 1992.
- Григорьев Ф.А.* Акты применения права. Саратов: СВШ МВД РФ, 1995.
- Гойман В. И.* Действие права (методологический анализ) М., 1992.

- Горшенев В. М.* Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе. М., 1972.
- Горшенев В.М., Шахов И.В.* Контроль как правовая форма деятельности. М., 1987.
- Исаков В.Б.* Функции фактических обстоятельств в механизме правового регулирования // Советское государство и право. 1975. № 2.
- Карташов В. Н.* Юридическая деятельность: понятие, структура, ценность. Саратов, 1989.
- Кашанина Т. В.* Соотношение централизованного и децентрализованного правового регулирования // Правоведение. 1991 № 4.
- Малько А.В.* Стимулы и ограничения в праве. Теоретико-информационный аспект. Саратов, 1994.
- Малько А. В.* Льготы в праве: общетеоретический аспект// Правоведение. 1996. № 1.
- Малько А. В.* Поощрение как правовое средство //Правоведение. 1996. № 3.
- Малько А. В.* Механизм правового регулирования //Правоведение. 1996. № 6.
- Малько А.В., Шундигов. К.В.* Цели и средства в праве и правовой политике / Саратов, 2003.
- Протасов В.Н.* Что и как регулирует право. М, 1195:
- Иванова З.Д.* Юридические факты и возникновение субъективных прав граждан // Советское государство и право. 1980. № 2.
- Зусь Л.Б.* Правовое регулирование в сфере уголовного судопроизводства. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1984.
- Шундигов К.В.* Механизм правового регулирования. Саратов: Изд-во СГАП, 2001.
- Явич Л.С.* Проблемы правового регулирования советских социалистических отношений. М.: Госюриздат, 1961.
- Халфина Р.О.* Право как средство социального управления. М., 1988.
- Лазарев В.В., Попов Л.Л., Розин Л.М.* Правовые основы обеспечения охраны общественного порядка. М., 1987.
- Петрова Г.О.* Норма и правоотношение – средства уголовно-правового регулирования. Н. Новгород: Изд-во Нижегород. ун-та, 1999
- Протасов В.Н.* Что и как регулирует право. М.: Юрист, 1995.
- Протасов В. Н.* Юридическая процедура. М., 1991.
- Правоотношения и их роль в реализации права / Под ред. *Ю.С. Решетова.* Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1993.
- Поленина С. В.* Качество закона и эффективность законодательства. М., 1993.
- Эффективность правовых норм. М., 1980.

ԹԵՄԱ 19. ԱՆՀՍՏԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՍԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՔՆԵՐԸ

- Бутылин В.Н.* Институт государственно-правовой охраны конституционных прав и свобод граждан // Журнал российского права. 2001. № 12.
- Барнашов А.М.* Теория разделения властей: становление, развитие, применение. Томск, 1988.
- Бережнов А.Г.* Права личности: некоторые вопросы теории. М., 1991.
- Воеводин Л.Д.* Индивидуальное и коллективное в конституционном статусе личности // Вестник МГУ. Сер. “Право”. 1997. № 5.
- Власенко И.А.* Личность и социалистическое государство // Советское государство и право. 1990. № 2.
- Витрук Н.В.* Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе. М., 1979.
- Дмитриев Ю.А., Златопольский А.А.* Гражданин и власть. М., 1994.
- Козлихин И.Ю.* Идея правового государства: история и современность. СПб., 1993.
- Козлихин И.Ю.* Право и политика. СПб., 1996.
- Комаров С.А., Ростовщиков И.В.* Личность. Права и свободы. Политическая система, СПб.: Изд-во Юрид. ин-та, 2002.
- Комаров С.А.* Советское общенародное государство и личность. Красноярск, 1986.
- Комаров С, А.* Личность в политической системе российского общества (политико-правовое исследование). Саратов, 1995.
- Кучинский В.А.* Личность, свобода, право. М.: Юрид. лит., 1978.
- Лукашева Е.А.* Социалистическое право и личность. М., 1987.
- Люшер Ф.* Конституционная защита прав и свобод личности. М., 1993.
- Малько А.В.* Правовое государство // Правоведение. 1997. № 3.
- Мартышин О.В.* Несколько тезисов о перспективах правового государства в России // Государство и право. 1996. № 5.
- Магузов Н.И.* Личность. Права. Демократия. Теоретические проблемы субъективного права. Саратов, 1972.
- Магузов Н.И.* Правовая система и личность Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1987.

- Магузов Н.И.* К вопросу о суверенитете личности // Правоведение. 1994. № 4.
- Мюллерсон Р.А.* Права человека: идеи, нормы, реальность. М., 1991.
- Омельченко О.А.* Идея правового государства: истоки, перспективы, причины. М., 1994.
- Перегудов С.П.* Гражданское общество как политический феномен // Свободная мысль. 1992. № 9.
- Придворов Н. А.* Право и достоинство личности. Харьков, 1986.
- Права человека. Сборник международных документов. М., 1986.
- Право и власть. М., 1990.
- Четверкин В.А.* Демократическое конституционное государство: введение в теорию. М., 1993.
- Шайкенов Н.А.* Правовое обеспечение интересов личности. Свердловск, 1990.
- Эбзеев Б.С.* Принципы, пределы, Основания ограничения прав и свобод человека по российскому законодательству (“круглый стол” журнала “Государство и право”) // Государство и право. 1998. № 7.
- Эбзеев Б. С.* Конституция. Демократия. Права человека. М., 1992.
- Шайкепов Н. А.* Правовое обеспечение интересов личности. Свердловск, 1990.

ԹԵՄԱ 20. ԶԱՂԱՔԱՑՅԻՒԿԱՆ ՀԱՍՍԱԴԱՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

- Авакьян С.А.* Политический плюрализм и общественные объединения в Российской Федерации: конституционно-правовые основы. М., 1996.
- Баглай М. В.* Дорога к свободе. М., 1994.
- Дмитриев Ю. А., Златопольский А. А.* Гражданин и власть. 1994.
- Лейст О.Э., Мачин И.Ф.* Гражданское общество и современное государство // Вестник МГУ. Сер. “Право”. 1995. № 4.
- Смоленский М.Б.* Право и правовая культура как базовая ценность гражданского общества // Журнал российского права. 2004. №11.
- Черниловский З.М.* Гражданское общество: опыт исследования // Государство и право. 1992. № 6.
- Поппер К.* Открытое общество и его враги. В 2-х т. М., 1992.
- Авакьян С.А.* Политический плюрализм и общественные объединения в Российской Федерации: конституционно-правовые основы. М., 1996.
- Веденеев Ю.А.* Политическая демократия и электорально-правовая культура граждан // Государство и право. 1997. № 2.
- Малько А.В.* Политическая и правовая жизнь России: актуальные проблемы. М., 2000.
- Основы политологии // Курс лекций под ред. *В.П. Пугачева*. М., 1992.
- Политология /Под ред. *М. Н. Марченко*. М., 1996.
- Политология // Под ред. *М.Н. Марченко*. М., 1997.
- Политические проблемы теории государства. М., 1993.
- Основы теории политической системы. М., 1985.
- Политология. Энциклопедический словарь. М., 1993.
- Теория политики (общие вопросы) Под ред. *И.Н. Коновалова* и *А.В. Малько*. Саратов, 1994.
- Самоуправление: теория и практика. М., 1988.
- Сорокин П. А.* Человек. Цивилизация. Общество. М., 1992.
- Шабров О.Ф.* Политическая система: демократия и управление обществом // Государство и право. 1994. № 5.
- Шлезингер А.* Циклы американской истории. М., 1992.
- Шпенглер О.* Закат Европы. Т. 1. М., 1993.
- Токвиль А.* Демократия в Америке. М., 1992.
- Хайек Ф. А.* Дорога к рабству. М., 1992.
- Хеффе О.* Политика. Право. Справедливость. М., 1994.
- Хейде Л.* Осуществление свободы. М., 1995.
- Эбзеев Б. С.* Конституция. Демократия. Права человека. М., 1992.

ԹԵՄԱ 21. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

- Байтин М.И.* Механизм современного Российского государства // Правоведение. 1996. № 3.
- Барнашов А.М.* Теория разделения властей: становление, развитие, применение. Томск, 1988.
- Батурин Ю.М., Лившиц Р.З.* Социалистическое правовое государство: от идеи к осуществлению. М., 1989.
- Бельский К.С.* О функциях исполнительной власти // Государство и право. 1997. № 3.
- Бутенко А.П.* Государство // Государство и право. 1993. № 7.
- Гоббс Т.* О государстве. Сочинения. В 2 т. М., 1991. Т. 2.

- Горобец В.Д.* Система комитетов и комиссий палат Федерального Собрания // Государство и право. 1998. № 8.
- Дубов Н.А.* Законодательная инициатива: проблемы и пути совершенствования // Государство и право. 1993. № 10.
- Дмитриев Ю.А.* Соотношение понятий политической и государственной власти в условиях формирования гражданского общества // Гражданин и право. 1994. № 7.
- Верховенство права. М., 1992.
- Ершов В.В.* Статус суда в правовом государстве. М., 1992.
- Керимов А.Д.* К вопросу о формировании в России гражданского общества // Гражданин и право. 2002. № 3.
- Клепцова Т.Н.* Функции и аппарат Российского государства в рыночной экономике. М., 1992.
- Коваленко А.И.* Правовое государство: концепции и реальность. М., 1993.
- Комкова Г.Н., Шудра О.В.* Институт прав человека в России. Саратов, 1998.
- Копейчиков В.В.* Механизм советского государства. М., 1968.
- Костенко Н.* Прокуратура – опора президентской власти // Российская юстиция. 1994. № 11.
- Крыжановская А.А.* Россия на пути к социальному партнерству // Государство и право. 1997. № 12.
- Малько А.В.* Правовое государство // Правоведение. 1997. № 3.
- Малько А.В.* Политическая и правовая жизнь в России. М., 2000.
- Макаров О.В.* Соотношение права и государства // Государство и право. 1995. № 5.
- Мартышин О.В.* Несколько тезисов о перспективах правового государства в России // Государство и право. 1996. № 5.
- Неновски Н.* Единство и взаимодействие государства и права. М., 1982.
- Нерсисянц В.С.* Правовое государство: история и современность // Вопросы философии. 1989. № 2.
- Нерсисянц В. С.* Право и закон. М., 1983.
- Одинцова А.В.* Гражданское общество: взгляд экономиста // Государство и право. 1992. № 8.
- Петрова К.В.* О естественном и позитивном праве // Государство и право. 1995. № 2.
- Пименов Р.И.* Происхождение современной власти. М., 1996.
- Ракитская И.Ф.* Теория государства. СПб., 1999.
- Скакун О.Ф.* Теория правового государства в дореволюционной России // Советское государство и право. 1990. № 2.
- Черниловский З.М.* Гражданское общество: опыт исследования // Государство и право. 1992. № 6.
- Четверин В.А.* Размышления по поводу теоретических представлений о государстве // Государство и право. 1992. № 5.
- Четвернин В. А.* Демократическое конституционное государство. Введение в теорию. М., 1993.
- Чиркин В.Е.* Разделение властей: социальные и юридические аспекты // Советское государство и право. 1990. № 8.
- Чиркин В.Е.* Постсоциалистическое государство // Государство и право. 1997. № 1.
- Чиркин В.Е.* Глобальные модели политической системы современного общества: индикаторы эффективности // Государство и право. 1992. № 5.
- Тепляшин И.В.* Становление российской правовой государственности и правовая активность граждан // Журнал российского права. 2002. № 1.
- Тихомиров Ю.А.* Государство на рубеже столетий // Государство и право. 1997. № 2.
- Эбзеев Б.С.* Конституция. Правовое государство. Конституционный Суд. М., 1996.
- Хабибуллин А.Г., Рахимов Р.А.* Государственная идеология: к вопросу о правомерности категории // Государство и право. 1999. № 3.

**Պետության և իրավունքի տեսություն – 2 դասընթացի
եզրափակիչ քննության 1-ին ընթացիկ քննություն**

1. Իրավահասկացողություն կատեգորիան և դրա բաղադրատարրերը
2. «Իրավունք» հասկացության բազմազանությունը և տիպաբանությունը:
3. Իրավահասկացողության լեգիտիմացիոնալ տիպի վարկածները
4. Իրավահասկացողության լեգիտիմացիոնալ տիպի առավելությունները և թերությունները:
5. Իրավահասկացողության իրավաբանական տիպի վարկածները
6. Իրավահասկացողության իրավաբանական տիպի առավելությունները և թերությունները:
7. Իրավունքի և օրենքի հարաբերակցությունը: Իրավական օրենք
8. Իրավունքի սկզբունքներ. հասկացությունը, հատկանիշները, նշանակությունը
9. Իրավունքի սկզբունքների դասակարգումը /տեսակները/
10. Համաիրավական սկզբունքների բնութագիրը
11. Իրավունքի գործառույթները. հասկացությունը և տեսակները
12. Սոցիալական նորմերի հասկացությունը և տեսակների բնութագիրը
13. Իրավունքի և այլ սոցիալական նորմերի ընդհանրությունները և առանձնահատկությունները
14. Իրավունքի և բարոյականության հարաբերակցությունը
15. Իրավունքի բնական-իրավական հայեցակարգը
16. Իրավունքի մարքսիստական հայեցակարգը
17. Իրավունքի պատմական հայեցակարգը
18. Իրավունքի նորմատիվիստական հայեցակարգը
19. Իրավունքի հոգեբանական հայեցակարգը
20. Իրավունքի սոցիոլոգիական հայեցակարգը
21. Իրավունքի ձև /աղբյուր/ հասկացությունը: Իրավունքի ձևերի տեսակները
22. Դատական նախադեպը և իրավական սովորույթը որպես իրավունքի աղբյուր
23. Նորմատիվ իրավական ակտեր. հասկացությունը, հատկանիշները:
24. Օրենքներ. հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները:
25. Ենթաօրենսդրական նորմատիվ ակտեր. հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները
26. Նորմատիվ ակտերի գործողությունը ժամանակի մեջ: Օրենքի հետադարձ ուժը:
27. Իրավունքի աղբյուրները և իրավական կարգավորման աստիճանակարգությունը
28. Իրավունքի նորմի հասկացությունը և հատկանիշները
29. Իրավունքի նորմի կառուցվածքային տարրերը: Իրավունքի նորմի կառույցի հիմնախնդիրը:
30. Իրավունքի նորմի և նորմատիվ ակտի հոդվածի հարաբերակցությունը
31. Հիպոթեզների տեսակները. ըստ որոշակիության, ծավալի, շարադրման եղանակի
32. Դիսպոզիցիաների տեսակները ըստ շարադրման եղանակի
33. Դիսպոզիցիաների տեսակները ըստ վարքագծի որոշակիության աստիճանի
34. Մանկցիաների տեսակները
35. Իրավունքի նորմերի դասակարգման չափանիշները և նշանակությունը
36. Իրավունքի նորմերի դասակարգումը ըստ իրավունքի գործառույթների և կարգավորիչ դերի
37. Կարգավորիչ իրավական նորմերի տեսակները
38. Մասնագիտացված իրավական նորմերի տեսակները
39. Իրավունքի նորմերի դասակարգումը ըստ կարգավորիչ գործողության ոլորտի և ծավալի

40. Իրավական համակարգը. հասկացությունը և կառուցվածքը:
41. Իրավական համակարգերի դասակարգում և հիմնական իրավական ընտանիքների բնութագիրը
42. Իրավաստեղծագործություն. հասկացությունը, տեսակները
43. Իրավաստեղծագործության սկզբունքները
44. Նորմատիվ ակտերի համակարգման հասկացությունը, անհրաժեշտությունը, տեսակները:
45. Իրավաբանական տեխնիկա. հասկացությունը, նշանակությունը, տարրերը
46. Իրավունքի համակարգ. հասկացությունը, հատկանիշները:
47. Իրավունքի համակարգը ճյուղերի և ինստիտուտների բաժանման չափանիշները
48. Իրավական կարգավորման մեթոդ. հասկացությունը, տարրերը, տեսակները
49. Իրավունքի համակարգի կառուցվածքային տարրերը ըստ կարգավորման առարկայի և մեթոդի:
50. Իրավունքի ինստիտուտ. հասկացությունը և տեսակները
51. Իրավունքի համակարգի տարրերը. նյութական-վարույթային, հանրային-մասնավոր, ազգային-միջազգային:
52. Իրավունքի համակարգի տարրերի փոխհարաբերությունների հիմունքները:
53. Իրավունքի, օրենսդրության համակարգերի, իրավական գիտությունների հարաբերակցությունը

2-րդ ընթացիկ քննություն

54. Իրավագիտակցության հասկացությունը, հատկանիշները
55. Իրավագիտակցության դերը իրավական կարգավորման մեջ և գործառույթները
56. Իրավագիտակցության կառուցվածքը
57. Իրավագիտակցության տեսակները, մակարդակները
58. Իրավունքի և իրավագիտակցության փոխգործակցությունը
59. Անհատական իրավական մշակույթի հասկացությունը, կառուցվածքը
60. Հասարակական իրավական մշակույթի հասկացությունը, կառուցվածքը
61. Իրավական դաստիարակություն. հասկացությունը, բաղադրատարրերը
62. Իրավական դաստիարակության հիմնախնդիրները Հայաստանում
63. Իրավահարաբերություններ. հասկացությունը, հատկանիշները,
64. Իրավահարաբերությունների տեսակները
65. Իրավահարաբերության կառուցվածքը (տարրերը), դրանց բնութագիրը
66. Իրավունքի սուբյեկտների հասկացությունը, տեսակները:
67. Իրավասուբյեկտություն
68. Իրավահարաբերության բովանդակությունը.
69. Իրավահարաբերությունների ծագման նախադրյալները: Իրավաբանական փաստեր
70. Իրավունքի կենսագործման հասկացությունը, ձևերի դասակարգումը
71. Իրավունքի կենսագործման անմիջական ձևերը
72. Իրավունքի նորմերի կիրառում. հասկացությունը, հատկանիշները և անհրաժեշտությունը:
73. Իրավունքի կիրառման գործընթացի փուլերը
74. Իրավունքի նորմերի կիրառմանը ներկայացվող պահանջները
75. Իրավունքի նորմերի կիրառման ակտերը. հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները
76. Իրավունքի բացեր. հասկացությունը, տեսակները
77. Իրավունքի բացերի վերացման և հաղթահարման ուղիները

78. Իրավունքի նորմերի մեկնաբանում. հասկացությունը, կողմերը (պարզում և բացատրում)
79. Իրավունքի նորմերի մեկնաբանման հնարքները, տեսակները ըստ ծավալի
80. Իրավունքի նորմերի մեկնաբանման տեսակները
81. Իրավաչափ վարքագծի հասկացությունը, հատկանիշները
82. Իրավաչափ վարքագծի տեսակները
83. Իրավախախտման հասկացությունը, հատկանիշները, տեսակները
84. Իրավախախտման իրավաբանական կազմը
85. Իրավական պատասխանատվության հասկացությունը, հատկանիշները
86. Իրավական պատասխանատվության նպատակները և գործառույթները
87. Իրավական պատասխանատվության հիմքերը, սկզբունքները
88. Իրավական պատասխանատվության տեսակները
89. Իրավական պատասխանատվությունը և պետական հարկադրանքի այլ տեսակները
90. Իրավական կարգավորման կառուցակարգը. հասկացությունը և հիմնական տարրերը
91. Իրավական կարգավորման կառուցակարգի փուլերը
92. Իրավական կարգավորման արդյունավետությունը
93. Իրավական օրինականության հասկացությունը, կառուցվածքը
94. Իրավական օրինականության սկզբունքները
95. Իրավական օրինականության պահանջները
96. Կարգապահության հասկացությունը և տեսակները
97. Իրավական օրինականություն, իրավակարգ և հասարակական կարգ
98. Իրավական օրինականության և իրավակարգի երաշխիքների հասկացությունը և տեսակները
99. Անհատ և անհատի իրավական կարգավիճակ հասկացությունները
100. Անհատի իրավական կարգավիճակի բաղադրատարրերը և դրանց ընդհանուր բնութագիրը
101. Անհատի իրավական կարգավիճակի սկզբունքները
102. Անհատի իրավական կարգավիճակի տեսակները
103. Մարդու իրավունքների իրականացման սահմանները:
104. Իրավական պետություն և սոցիալական պետություն